

הלכות הדף היומי

מסכת כתובות

תוכן

- א. אסון האמור בידי אדם פטור מן התשלומין.....1
- ב. הכל בידי שמים חוץ מצינים פחים שנאמר צינים פחים בדרך עיקש שומר נפשו ירחק מהם 1
- ג. מיום שחרב בית המקדש אף על פי שבטלו סנהדרין ... דין ארבע מיתות לא בטלו 3
- ד. זר שאכל תרומה.....4
- ה. בגונב חלבו של חבירו ואכלו.....5

דף ל.

א. אסון האמור בידי אדם פטור מן התשלומין

יבואר להלן דף לא. בעזה"ת

ב. הכל בידי שמים חוץ מצינים פחים שנאמר צינים פחים בדרך עיקש שומר נפשו ירחק מהם

למרות שאמרו חכמינו "הכל בידי שמים", מכל מקום הרעות הבאות על האדם לרוע בחירתו, ובסיבת עקשותו, כמי שלא נזהר במאכלו ומשקיו ומלבושו ובא לידי חולי, וכן מי שלא נזהר בלשונו ובמעשיו ומשום כך הכו אותו בני אדם ויסרו אותו. הרי הביא זאת על עצמו, ואינן נחשבות לו לכפרת עוון¹, כיון שהוא ראוי שירחק מאותן הסבות, וכמו שאמר הכתוב (משלי כב פסוק ה) צינים פחים בדרך עקש שומר נפשו ירחק מהם ועל זה אמרו חכמינו "הכל בידי שמים חוץ מצינים פחים" שהאדם צריך לשמור עצמו מחלאים שבאים על ידי קור וחום, כי בידו הדבר תלוי להשמר מן הצנה.

¹ וכיוצא באלו היסורין הבאים על האדם ברוע הנהגתו הוא חושב שבאים אליו מהאל יתברך על עונותיו ומחפש לפי דעתו ואינו רואה עון שיבאו לו בסבתו יסורין אלו, ונתרעם על האל ית', וכמ"ש הכתוב (משלי ט"ט) אולת אדם תסלף דרכו ועל ה' יזעף לבו, בית אלוקים למבי"ט שער התשובה פרק ט

הלכות הדרף היומי

מסכת כתובות

והואיל והיות הגוף בריא ושלם מדרכי השם הוא², שהרי אי אפשר שיבין או ידע דבר מידיעת הבורא והוא חולה, לפיכך צריך להרחיק אדם עצמו מדברים המאבדין את הגוף, ולהנהיג עצמו בדברים המברין והמחלימים.

והמחלות יש מהם³ שיתהוו משמות בני אדם כגון צינים ופחים וזה דומה להורג את עצמו⁴ שעתיד ליתן את הדין, וכן המחליא עצמו מפני היותו רודף אחר תאוותיו, ובכלל זה מי שאינו משתדל ברפואה עצמה, בכלל חוטאים יחשב, ואם ביטל עבודת ה' בסיבת החולי גם את דמו מידו ידרושו

וכן הורו חז"ל⁵ שאחים ששותפים בירושת אביהם, וניזונים מקופה משותפת, אם חלה אחד האחים בגלל 'צינים ופחים' כלומר שבפשיעה הלך⁶ בשלג בחורף או בחום בימות החמה וכיוצא בזה ונזקק להוצאות רפואיות, מתרפא משל עצמו ולא נוטל מהקופה המשותפת, כיון שהחולי הגיע לו בפשיעתו ואין יכול⁷ אותו 'עקש' לומר אבוסס רגלי בשלג כחפצי, ואלך לטייל בעיצומו של חום, ולא אחוש כי "הכל בידי שמים ו"שומר פתאים ה'". אדם כזה אינו 'פתי' אלא⁸ 'פושע'.

וכבר התבאר במסכת שבת דף לב. שאל יעמוד אדם במקום סכנה ויאמר שעושין לו נס, שמא אין עושין לו נס. ואם עושין לו נס מנכין לו מזכותו.

ולפיכך⁹ יזהר מכל דברים המביאים לידי סכנה¹⁰, כי סכנתא חמירא מאיסורא כלומר דברים מסוכנים יש להחמיר במניעתם יותר מאיסור, ויש לחוש יותר לספק סכנה מלספק איסור, ולכן אסור לילך בכל מקום סכנה כמו תחת קיר נטוי או על גשר רעוע, או יחידי בלילה.

² רמב"ם הלכות דעות פרק ד הלכה א

³ ס' מעבר יבוק קרבן תענית פ"ה

⁴ ועיין שיטה מקובצת מהריטב"א ז"ל הכל בידי שמים חוץ מצינים וכו' ואף ע"ג דכתיב ואין נסתר מחמתו וכתיב נמי לפני קרתו מי יעמוד התם למי שהולך לשרב ולקרח אבל שומר נפשו ירחק מהם שלא גזרו עליו מן השמים שלא יוכל להתרחק ע"כ.

⁵ בבא בתרא דף קמד: ונפסק בשו"ע ונו"כ חו"מ קעז ב

⁶ ואין חילוק בין הלך בזמנים הללו ברגליו או ישב בעגלה, דהא זה למדו בגמרא [ב"ב שם] מדאמרינן הכל בידי שמים חוץ מצינים ופחים, ושם לא חילקו. סמ"ע שם ד

⁷ חשוקי חמד מסכת תענית דף ה.

⁸ וכך דרש בשער בת רבים ה"סבא מקלם" זצ"ל כמובא בספרו "חכמה ומוסר" (חלק א סימן רנד) בזה"ל: "כתיב (תהלים קמז – ו) "שומר פתאים ה'", התחילו הפתאים לשמוח, כי ה' שומרם ויוכלו לעשות כל מה שירצו. אבל כבר אמר שלמה המלך ע"ה (משלי כב, ה) "צינים פחים בדרך עקש", הרי כי עקש הוא, ורק על מה שאי אפשר לו לדעת והוא בדרך הזה כפתי או שומר פתאים ה'..."

⁹ ומהם מה, שהם מופקדות אל הטבע ברצון האל, ויועיל למי שיעשה אותם כפי הראוי, ויזיק למי שיעשה אותם בפחות, או ביתר ממה שראוי. וכבר גזר האל היותם סבות על זה האופן, ובוהו יאמרו רז"ל הכל בידי שמים חוץ מצינים פחים, שנאמר: צנים פחים בדרך עקש שומר נפשו ירחק מהם. ובוהו האופן חייב להשמר מן המזונות, והסמים הממיתים. ומהם מה שסבותיהם מקריות, ואלה ג"כ ראוי להשמר מהם. ספר האמונה הרמה לראב"ד מאמר ב עיקר ו

¹⁰ שו"ע ונו"כ י"ד קמז ה

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת כתובות

וכן כאשר יש מגפה¹¹, אחר שהוברר לדאבוננו שהנגיף המסוכן קיים, ולדעת חכמי הרפואה עטית המסכה היא השתדלות מינימלית לשמירה מנזק, והוא דבר שביד כל אדם, אזי אין אדם רשאי לומר שלא יעטה מסכה משום "שומר פתאים ה'", ולסמוך על אמונה וביטחון בה'. שאין אומרים "שומר פתאים ה'", כשיש סכנה טבעית שאפשר להשמר ממנה בנקל.

אולם יש פעמים שרשאי אדם לבטוח בקב"ה ולחרוג מהוראות הרופאים דלמרות שהרופא הוא הקובע מה נחשב פיקוח נפש ועל פי ההלכה צריכים לשמוע לרופא. אמנם לגדולי הדור ישנה סמכות להחליט מתי אפשר לנהוג בהנהגה אחרת שלא כדעת הרופאים.

מסכת כתובות דף ל עמוד א

ג. מיום שחרב בית המקדש אף על פי שבטלו סנהדרין ... דין ארבע מיתות לא בטלו

לעולם¹² יזהר אדם מן העבירות ואל יקל ראש להיות בטוח בעשייתם, אם מצד שאין שם עדים¹³, אם מצד שאין בית המקדש קיים, וכלו סנהדרין ועונש בית דין בטל, שמכל מקום דין שמים במקומו עומד.

הוא עד הוא דיין הוא בעל דין וכמה דובים יש למקום ואמרו חז"ל אף על פי שארבע מיתות הנמסרות לסנהדרין בטלו, דין שבהם אינו בטל מי שנתחייב סקילה או נופל מן הגג או חיה דורסתו מי שנתחייב שריפה או נופל בדליקה או נחש מכישו מי שנתחייב הריגה או נמסר למלכות או לסטים באים עליו מי שנתחייב חנק או טובע בנהר או מת בסורנכי והם בועות הנעשות בגרונו וחונקות אותו, וכן כל כיוצא בזה.

ולא רק דין ד' מיתות לא בטלו אלא דין מלקות גם הוא לא בטל¹⁴, למרות שאין לנו סנהדרין, דרך משל על כל פעם שמגלח זקנו יש חמשה לאוין וחייב קצ"ה מלקיות עבורם ואף שאין רשות

¹¹ השוקי חמד שם

¹² מאירי בסוגייתנו

¹³ משמע שדין ד' מיתות הוא אפילו אין שם עדים ועיין בבאור על ספר המצוות לרס"ג (הרב פערלא) מנין ע"א העונשין פתיחה שהביא מש"כ במחזור ויטרי (סי' תכ"ד) בפי' אבות (פרק חמישי) וז"ל "והא דאמרינן דין ארבע מיתות לא בטלו. בדאיכא עדים והתראה דומיא דלפני הבית שדנו ארבע מיתות. אבל ליכא עדים ואפילו איכא ולא התרו בו. ודאי בטלו ובטלו. כך קבלתי עכ"ל עיין שם" ונזכר שם חלק עליו וכתב "איברא דדברי מחזור ויטרי אלו תמוהים אצלי טובא. דהרי בהדיא מבואר בפ"ד דסנהדרין (ל"ז ע"ב) ובפ"ב דמכות (י' ע"ב) דגם בלא עדים ובלא התראה דין ארבע מיתות לא בטלו עיין שם. ואכמ"ל בזה".

¹⁴ חפ"ץ חיים – תפארת אדם פרק ה', ועיין לב מבין הלכות תלמוד תורה פרק א הלכה א "כיון דכבר אמרו חכמים דד' מיתות דדינם לא בטלה ה"ה גבי מלקות דמאי שנא מאחר דמלקות במקום מיתה עומדת ואין

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLII7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת כתובות

ביד ב"ד להלקות אותו ידע בבירור כי יקבל שם מלקיותו ע"י מלאכים רעים, וגרע הרבה יותר ממלקיות שלנו, ולפעמים יזדמן שיסובב שיקבל מלקיות גם בזה העולם, ויסובבו מן השמים יסורין שיהיו כנגד חיוב מלקות שהיה חייב.

אולם למרות זאת מי שנפל לים או טבע בנהר או אכלתו חיה ודומה, אין זה ודאי שהוא משום שהם חייבי מיתות בית דין והם כהרוגי בית דין, אלא הרי הם בחזרת כשרות¹⁵, ואין מונעין מהם כל דבר בליותם או קבורתם¹⁶.

אולם רוצח שפל, אסור¹⁷ לקרובי הנרצחים למסור אותו למשטרה, להעמידו לדין, אשר בלא ספק צפוי לו משפט מות כיון שכבר רצח והפיק כל זממו, אין למסרו למלכות. אך בכל מקרה אין להצילו, שהרי בן מות הוא. ורק במדינות שאין שם משפט מות, אלא מאסר עולם, יכולים להסגירו לידי השלטונות, שלא ימשיך במעשיו הרעים, לשפוך דם אנשים נקיים חפים מפשע, ולמען ישמעו וייראו.

דף ל:

ד. זר שאכל תרומה

זר שאכל¹⁸ תרומה בזדון, בין שהיה טמא בין שהיה טהור בין שאכל תרומה טהורה בין שאכל טמאה וכן שאכל¹⁹ תרומת מעשר וחלה וכן ביכורים אחר שנכנסו לירושלים חייב מיתה בידי שמים²⁰ שנאמר ומתו בו כי יחללוהו, ולוקה על אכילתה²¹, אם התרו בו, ואינו משלם דמי מה שאכל אם אכל תרומה השייכת לכהן²² שאינו לוקה ומשלם.

סברא לומר דמשום דנתבטל המלקות דליפטר מכל וכל אלא ודאי משמיא מיהב יהבי יסורין שיהיו כנגד חיוב מלקות שהיה חייב

¹⁵ וכן לא כל הרוגי מלכות חייבין הריגה ועשרה הרוגי מלכות יוכיחו דודאי לא נתחייבו מיתת ב"ד וא"כ במסכת שמחות מיירי בהרוגי מלכות שאין אנו יודעים שנתחייבו מיתת ב"ד ולכן אין מונעים ממנו כל דבר והיא גופא קמ"ל דלא אמרינן מדנהרג במלכות ודאי חייב אחד מארבע מיתות אלא מוקמינן אותו בחזקת כשר וכדכתיבנא אבל בהרוגי מלכי ישראל שאנו יודעים שחטא נגד המלך שפיר י"ל דהוי כהרוגי ב"ד ואין קוברין אותו בקברי אבותיו וצ"ע. שו"ת בית שערים חלק יורה דעה סימן תל

¹⁶ פרישה יורה דעה סימן שמה

¹⁷ שו"ת יביע אומר חלק י - חושן משפט סימן ז

¹⁸ רמב"ם הלכות תרומות פרק ו הלכה ו

¹⁹ רמב"ם הלכות סנהדרין פרק יט הלכה ב

²⁰ היינו שימות לפני ששים שנה. כמבואר במו"ק כה.

²¹ אינו לוקה משום טומאה רק משום זרות שרק כהן הוזהר על הטומאה כדכתיב דבר אל אהרן ואל בניו וגו' ולא ישאו עליו חטא ומתו בו כי יחללוהו. מנ"ח מצוה רפ"ב אות ב' בשם הפר"ד

²² דאם עדיין אינה שייכת לכהן בלא"ה פטור דהוי ממון שאין לו תובעין כמוש"כ רבנו בפ"ט מביכורים הי"ד.

תרומות והנצחות - בנק הדואר ח"ן 22887389 - ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLII7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת כתובות

י"א שדוקא כשתחב לו חברו בעל כרחו אוכלין לתוך פיו במקום שאינו יכול להתזירו אלא ע"י הדחק, או שתחב לו משקין לתוך פיו שאם יחזירם הרי הם מאוסין, וא"א לחייבו אלא על הנאת גרונו ואז בא החיוב מלקות עם החיוב תשלומין בב"א. אינו לוקה ומשלם. אבל אם לא תחב לו חברו בעל כרחו כבר נתחייב בתשלומין כשנטלו או כשלעסו, ועדיין לא נתחייב במלקות ולכן חייב שניהן וי"א²³ שכיון שהנטילה היא צורך האכילה ומשעת נטילה כבר מתחיל חיוב המלקות אם נטלו ע"מ לאכל, ולכן א"א לחייבו בב' עונשים אפי' לא תחב לו חברו.

וכ"ז כשהתרו בו אבל אם לא התרו בו אינו לוקה, ולכן חייב לשלם קרן אבל לא חומש שאין חומש אלא בשוגג.

ה. בגונב חלבו של חברו ואכלו

גנב²⁴ חלבו של חברו ואכלו, משלם²⁵ לו דמי חלבו.

²³ ועיין במעשה רוקח שם

²⁴ שו"ע ונו"כ חו"מ שנ א

²⁵ ולא אמרינן דקים ליה בדרבה מיניה כיון דחייב מלקות וזכרת אכילת חלב יפטור ממנו, כדין הגונב כים בשבת וגררו לרה"ר דפטור מתשלומי ממון דלא דמי, דהכא חיוב ממון בא מיד שהגביה החלב לגונבו, וחיוב מלקות וזכרת לא חל עליו אלא (אא"כ) [אח"כ] בשעת אכילה. סמ"ע שם א. ולא הוצרכו לזה דבש"ס לא אמרינן הכי אלא לרבי נחוניא בן הקנה דס"ל דחייבי כריתות פטור מתשלומין אבל לדידן דלא קי"ל כרבי נחוניא הכא בלא"ה חייב ומ"מ נ"מ מטעם זה אלו התרו בו דקי"ל דאין לוקה ומשלם ואפי' הכי כאן משלם ולוקה דמשעת הגבהה חייב בכפל ומלקי לא לקי עד שעת אכילה. ש"ך שם א